

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

ניתן ביום 09 מרץ 2015

המערערת

קיבאן חקנזרי

-

המשיב

המוסד לביטוח לאומי

לפני: הנשיא יגאל פליטמן, סגנית הנשיא ורדה וירט ליבנה, השופטת לאה גליקסמן
נציג ציבור (עובדים), מר אלעזר וייץ, נציג ציבור (מעסיקים), מר אמנון גדעון

בשם המערערת – עו"ד ליאת פרי
בשם המשיב – עו"ד שרית דמרי דבוש

פסק דין

השופטת לאה גליקסמן:

1. ערעור זה סב על פסק דינו של בית הדין האזורי בתל אביב (השופטת דגית ויסמן; בל 11-10-26321), שבו נדחתה תביעתה של המערערת להכיר בקרעים בכתפיים כפגיעה בעבודה על בסיס תורת המיקרוטראומה.
2. בהתאם למוסכם על הצדדים, הטענות שנרשמו בפרוטוקול במסגרת דיון קדם ערעור הן כסיכומים בכתב, ופסק הדין ניתן על יסוד הטענות שנרשמו בפרוטוקול וכלל החומר שבתיק.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

הרקע לערעור וההליך בבית הדין האזורי:

3. המערערת הועסקה כ"כוח עזר" בבית חולים מאיר בכפר סבא מחודש יוני 2000.
4. המערערת הגישה תביעה להכרה בפגיעה בכתפיה כפגיעה בעבודה בעילת מיקרוטראומה.
5. בית הדין האזורי תאר בפסק דינו את עבודתה של המערערת, כעולה מתצהירה:
  - 5.1 באופן כללי, המערערת נדרשה להרים במסגרת עבודתה משאות כבדים.
  - 5.2 מחודש יוני 2000 עד חודש נובמבר 2007 המערערת הוצבה במחלקת תינוקות, שם נדרשה להרים ציוד כבד, לשטוף מדי יום כ- 25 עריסות במשקל 5 ק"ג, ומדי שבוע הרימה כתשעה ארגזי נוזלים שונים ופיזרה את תכולתם בעמדות ובארונות במחלקה.
  - 5.3 מנובמבר 2007 המערערת עברה לעבוד בחדר ניתוח גדול, באותו תפקיד. בשלב זה היא נדרשה לדחוף כל יום עגלה כבדה של כביסה סטירילית ולהעביר אותה לעגלות סטיריליות במחסן, לנקות את כל המכשירים בחדר ניתוח וכן לסחוב 3 קונטיינרים מלאים במכשירים שהיו בניתוח לאספקה סטירילית.
  - 5.4 בסוף שנת 2008 המערערת הועברה למחלקת אשפוז יום, שם כפעמיים בשבוע הרימה ארגזי תמיסות ומים סטיריליים, העמיסה אותם על העגלה ופרקה את הארגזים בארונות ובחדרים. בנוסף, המערערת פרקה כביסה סטירילית מעגלה חיצונית אל עגלות בגובה של למעלה משני מטרים. בדומה לעבודה בחדר הניתוח, גם כאן נדרשה המערערת להעביר קונטיינרים מלאים במכשירים מלוכלכים אל האספקה הסטירילית, בין פעמיים לשלוש פעמים ביום. כמו כן, כפעמיים ביום, המערערת הרימה מכשירים כבדים במשקל 15 ק"ג לצורך שטיפה והכנסה למכשיר הסטריליזציה.
  - 5.5 החל משנת 2010 המערערת עבדה במחלקת התאוששות. שם היה על המערערת לנקות ולסדר את המחלקה, למלא את הציוד הרפואי החסר בעמדות האחיות ולהכין עגלה לרחצת חולים. בזמן רחצת החולים, המערערת החזיקה את החולה ותמכה בו, ותוך כדי אף החליפה מצעים ובגדים לחולה. בנוסף, המערערת

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

ניקתה מעמדים של עירו, שהם בגובה של כ- 2 מטרים. כמו כן, על מנת לרוקן את אוגר הכביסה, המערערת סחבה 4 – 3 פעמים ביום שקים של כביסה מלוכלכת במשקל 40 ק"ג אל מחסן הכביסה, מרחק של כ- 15 מטרים. המערערת אף נדרשה לנקות ניקיון יסודי וקפדני את עמדת האחיות, לרבות מסך המחשב, המקלדת והטלפון.

6. בית הדין האזורי פסק כי מתיאור עבודתה של המערערת עולה כי עבודתה הייתה עבודה פיזית מאומצת, אולם לא ניתן לבסס על תיאור זה תשתית עובדתית על פי תורת המיקרוטראומה. המערערת תיארה בעדותה פעילויות רבות ומגוונות שביצעה. חלק מעבודתה כלל הרמת משאות כבדים, אך אלה היו במשקלים שונים ולגבהים שונים; בחלק מהמקרים המערערת נדרשה להרים את ידיה מעל לגובה הכתף (כגון ניקוי עמודי עירו) אבל עבודתה כללה גם פעולות אחרות כגון סחיבת שקי כביסה מלוכלכת, אשר אינה דורשת בהכרח הרמת שק הכביסה. גם תנועות המבוצעות בעת ניקוי עמדות או רחצת חולים הן שונות מתנועות המבוצעות בעת הרמת ארגזים או כביסה סטירילית.

7. בית הדין האזורי הוסיף וקבע כי לא ניתן "לחלץ" מתיאור עבודתה של המערערת ביצוע רציף של תנועות חוזרות ונשנות או תנועות זהות או דומות במהותן זו לזו, גם לא בחלק של יום העבודה. לעניין זה ציין בית הדין האזורי כי בתצהיר המערערת אין תיאור של סדר יום עבודה רגיל אלא תיאור כללי של כלל הפעולות שביצעה בכל מחלקה בה עבדה, תוך ציון התדירות בה הן בוצעו, אך מבלי שנטען משך זמן ביצוע הפעולות. גם נתון זה תומך בדחיית התביעה על יסוד תורת המיקרוטראומה.

טענות הצדדים בערעור:

8. **המערערת טענה** בהודעת הערעור כי בית הדין האזורי התעלם מכך שעובר לתחילת עבודתה של המערערת ככוח עזר מצבה הרפואי היה תקין והיא לא סבלה כלל ועיקר מקרעים בכתפיה, ומכך שחלה החמרה ניכרת ומשמעותית במהלך תקופת עבודתה. עובדות אלה מעידות על קשר סיבתי הדוק בין גרימת הקרעים לבין ביצוע עבודתה, הן מהפן העובדתי והן מהפן הרפואי; הקרעים

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

שנגרמו למערערת נגרמו לה עקב תנועות הכתף במסגרת עבודתה ותוך כדי ביצועה ואף החמירו כאמור עקב עבודתה וכתוצאה ממנה; יש למנות מומחה רפואי לבחינת שאלת הקשר הסיבתי בין הקרעים בכתף לבין עבודתה של המערערת; בית הדין האזורי שגה בקביעתו כי לא הוכחה תשתית עובדתית על פי תורת המיקרוטראומה נוכח העובדה שמדובר בפעולות רבות ומגוונות, כיוון שדי בכך שהתנועות דומות ופועלות על מקום מוגדר בגוף; התנועות אותן ביצעה המערערת במהלך עבודתה ככוח עזר דומות אחת לרעותה ופעלו על מקום אחד בגוף – הכתף; כל פעולותיה של המערערת היו כרוכות בהנעה של הכתף; ניתן להעריך את משך ביצוע הפעולות על דרך "האומדנא", ואין לדחות את התביעה בשל העדר פירוט של זמן ביצוע הפעולות; אין לקבל מצב בו המערערת אינה זכאית לגמלה מהמוסד לביטוח לאומי בשל העובדה שעבודתה אינה עונה להגדרת "מיקרוטראומה". בהקשר זה נטען כי **"למערערת זכות יסוד על חוקתית הנובעת מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ובית הדין הנכבד צריך לנהוג לפי עקרון העל של עשיית צדק, החשוב יותר מכל שיקול משפטי ואו הגדרה משפטית כזו או אחרת"**.

9. בטיעונה בעל פה הוסיפה המערערת כי אמנם המערערת לא ציינה את משך הזמן בו ביצעה את הפעולות השונות, אולם ברור מתיאורה כי אין מדובר בפעולות הנמשכות דקות ספורות, אלא נמשכות על פני פרק זמן משמעותי; המערערת ביצעה רצף של פעולות שהן דומות שמפעילות את שרירי הכתף, והיו כרוכות בתנועה של הכתפיים; גם אם מדובר במשקלים שונים, מדובר במשקלים כבדים; אם אכן היו תלונות רפואיות משנת 2001 עד שנת 2005 הרי שהפגיעה נגרמה עקב עבודתה, ועד שנת 2000 לא היו תלונות.

10. **ב"כ המוסד** טענה כי עבודתה של המערערת הייתה כרוכה בביצוע פעולות שונות, אשר פעלו על מנגנונים שונים, גם בכתפיים; יש שוני בין פעולה של הרמה לפעולה של סחיבה, יש שוני בין פעולה מעל הראש לפעולה שהיא אינה מעל הראש. יש שוני בין משקלים שונים; על פי עדותה של המערערת בבית הדין האזורי הפעולה של דחיפת עגלה נעשתה פעם אחת ביום; לא ניתן לבודד פעולה או פעולות מסוימות בעבודתה של המערערת; התלונות הראשונות החלו בתוך שנה מתחילת עבודתה, בשנת 2001, וגם עובדה זו משמיטה את הבסיס לטענת המיקרוטראומה.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 47434-09-13

הכרעה:

11. לאחר בחינת טענות הצדדים וכלל החומר שבתיק, הגענו לכלל מסקנה כי דין הערעור להידחות. זאת, מנימוקים שיפורטו להלן.
12. על מהותה של תורת המיקרוטראומה, והתנאים לקיומה של תשתית עובדתית לביסוסה של עילת מיקרוטראומה נפסק לאחרונה על ידי חברי, השופט איטח, בעניין **אסתר נוח** [עב"ל 57714-11-12 המוסד לביטוח לאומי – אסתר נוח : כד (22.12.2014)]:

"תורת המיקרוטראומה באה למלא חלל ריק שהותיר המחוקק, כאשר לא כלל ברשימת "מחלות המקצוע", מחלות שונות שהתפתחו לאורך זמן עקב תנאי העבודה, ובכך הותיר את רשימת המחלות "סגורה"¹. מדובר בפיקציה משפטית שמטרתה לפצות את המבוטחים בגין פגיעה מהעבודה, שמחד – אינה מחלת מקצוע ומאידך – אינה תאונת עבודה במובנה הרגיל. משכך, הפכה תורת המיקרוטראומה להיות "מפלטו האחרון" של מי שאינו יכול להצביע על אירוע תאונתי מסוים בעבודה ואינו בא בגדרה של מחלת המקצוע. יחד עם זאת, אין בכוחה של תורה זו להביא לכך, שכל מחלה שנגרמה בשל העבודה אך אינה מנויה ברשימת "מחלות המקצוע", תוכל לזכות את העובד בהכרה כנפגע "תאונת עבודה". כוחה של תורה זו מוגבל על-ידי המונח "תאונה", ומכאן, באה הדרישה שכל פגיעה זעירה, תעמוד, כשלעצמה, במבחן מאפיינייה של "תאונה" (פתאומיות ומסוימות)². זאת ועוד, נפגע המנסה להשליך את יהבו על תורה זו נתקל במשוכות רבות בדרכו, מפני שתורה זו, שהיא כאמור פיקציה משפטית, עומדת על יסודות עיוניים נוקשים³.

על מנת לבסס את עילת המיקרוטראומה יש להוכיח שלושה יסודות: הראשון, תשתית עובדתית של ביצוע תנועות חוזרות ונישנות; השני, קיומו של קשר סיבתי בין התנועות לבין הליקוי הגופני מושא התביעה; השלישי, קביעה

¹ להתפתחות תורת המיקרוטראומה ואימוצה בדין הישראלי ראו: ש' קובובי, רמ"ח ושס"ה סוגיות בתאונות עבודה (תשנ"ט), 89 – 103 (להלן - קובובי); דבי"ע (ארצי) שם/96 - 0 המוסד לביטוח לאומי - אמנון וייל, פד"ע יב 225 (1981).

² בג"ץ 4690/97 המוסד לביטוח לאומי נ' בית הדין לעבודה, פ"ד נג(2) 529 (1999); דבי"ע (ארצי) לה/61 - 0 המוסד לביטוח לאומי - יעקב לוי, פד"ע ז 345 (1976); דבי"ע (ארצי) מח/77 - 0 מזרחי - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע יט 538 (1988).

³ קובובי, בעמ' 68.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

שלפיה כל אחת מאותן תנועות גרמה לפגיעה זעירה המצטברת יחדיו לכדי ליקוי גופני. רק משהוכחה התשתית העובדתית יועבר עניינו של המבוטח למומחה-יועץ-רפואי לבחינת הקשר הסיבתי (היסוד השני) ומנגנון הפגיעה (יסוד השלישי).⁴

כפי שנקבע בעניין **אסתר נוח**, על המבוטח להוכיח קיומם של אירועים חוזרים ונשנים, משך זמן ממושך ובתדירות גבוהה. ואלה הכללים שנקבעו בפסיקה, כפי שסוכמו בעניין **אסתר נוח**:

א. "אותן תנועות "חוזרות ונישנות" אינן חייבות להיות זהות, אלא "זהות במהותן", דהיינו "דומות האחת לרעותה ובלבד שיפעלו על מקום מוגדר".⁵

ב. תדירות התנועות אינה חייבת להיות קבועה וסדירה, קרי ברציפות וללא הפסקות ביניהן, וניתן לבדוד פעולות אילו אצל המבוטח ממכלול הפעולות שהוא מבצע במהלך יום עבודתו.⁶ אך עדיין יש להראות כי התנועות חוזרות ונישנות "בתכיפות הנמשכת על פני פרק זמן מספיק לגרימת הנזק המצטבר הפוגע בכושר עבודת הנפגע".⁷

ג. עוד נקבע כי אין בכוחה של עבודה פיסית וקשה להפוך למיקרוטראומה, שכן "השימוש במונח מיקרוטראומה אינו יכול להפוך, כבמטה קסם, 'מאמצים קשים', לסדרת פגיעות זעירות מוגדרות החוזרות ונישנות אין ספור פעמים".⁸ וכי:

"לאור האמור יש לאבחן בין פעילות חוזרת על עצמה הכוללת מספר רב של תנועות לבין התנועות המרכיבות אותה.

עבודתו של המערער במוסך היתה על פי טיבה כרוכה בפעולות חוזרות של החלפה ותיקון 'מנועים גירים בק-אקס, גלגלים קפיצים וחלקי חילוף אחרים', בקיצור, כל ענין מיכני שבעל משאית ניגש בגינו למוסך לתיקון. אולם כל פעולה שכזאת היתה מורכבת מתנועות מוגוונות, שכללו: הליכה, עמידה, ישיבה,

⁴ עב"ל (ארצי) 14-01-33746 בן ציון שרעבי - המוסד לביטוח לאומי, (9.12.14).

⁵ עב"ל (ארצי) 313/97 המוסד לביטוח לאומי - אשר יניב, פד"ע לה 529 (1999) (להלן - עניין אשר יניב).

⁶ עב"ל (ארצי) 465/07 עופר יהודאי - המוסד לביטוח לאומי, (2007) (להלן - עניין יהודאי).

⁷ עניין אשר יניב.

⁸ דב"ע (ארצי) מו/64 - 0 אבשלום מיכאלי - המוסד לביטוח לאומי, (לא פורסם) כפי שצוטט בדב"ע (ארצי) מח/77 - 0 אליעזר מזרחי - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע יט 538 (1988).

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

התכופפות, הרמת משאות, הברגה וכו', כאשר כלל תנועות אלה בוצעו על פי סדר משתנה בהתאם לצורכי העבודה.

משאלה הן העובדות, אין לומר כי עבודת המערער חייבה ביצוע רציף של תנועה חוזרת ונשנית זהה או דומה במהותה אחת לדעותה במהלך יום עבודתו; לפיכך, בדין נדחתה התביעה, ולא היה מקום למינוי מומחה יועץ רפואי משלא הונחה תשתית עובדתית להוכחת מיקרוטראומה.

אילו היה נפסק אחרת, משמעות אותה פסיקה היתה - לא הרחבת תורת המיקרוטראומה מעבר לגדריה כיום, אלא ביטולה למעשה של אותה התורה; באשר כל אדם עובד, שעבודתו על-פי טיבה אינה כרוכה במעגלי פעולות חוזרות על עצמו, יטען שיש מקום למינוי מומחה רפואי שידון בשאלת הקשר הסיבתי בין העבודה ללקוי. שינוי בהלכה שכזה חייב שיעשה בדרך של שינוי בחקיקה, ולא אחת הומלץ על ידנו להמיר את שיטת הרשימה הסגורה של מחלות המקצוע שהורחבה דרך הפיקציה המשפטית של המיקרוטראומה, בשיטת 'הגדרת הסיכון'; לפיה - על המבוטח להוכיח, כי המחלה שבה לקה פקדה אותו עקב סיכון אשר לו היה חשוף בשל המיוחדות שבעבודתו (ד"ר קובובי - רמ"ח ושס"ה סוגיות בתאונות עבודה, מהדורה I עמ' 72).⁹
(הדגשה הוספה - א.א.).

ד. יחד עם זאת נקבע שבמקרה של עבודה מגוונת שבה ניתן לאבחן ולבודד תנועת גוף של מבוטח, מתקיימת תשתית מספיקה לעילת המיקרוטראומה.¹⁰

(ההדגשות במקור - ל.ג.)

13. בעניין אסתר נוח נדון עניינה של מטפלת במעון, אשר טענה כי עבודתה הייתה כרוכה בכיפוף ויישור הגב בפעולות שונות שביצעה: עריכת שולחנות; הגשת המזון, פריסת מזרונים ואיסופם; התכופפות לילדים במעון. נפסק, כי גם אם ניתן "לבודד" פעולות דומות במהותן של כיפוף ויישור הגב, וגם בהנחה שכולן פעלו על מקום מוגדר, חרף השונות של פעולות אלה, לא הוכחה התדירות הנדרשת לשם עילת המיקרוטראומה, שכן לא התקיימה הדרישה של רצף פעולות חוזרות ונשנות במידה מספקת לביסוס עילת המיקרוטראומה.

14. יישום הפסיקה על העובדות שהוכחו במקרה הנדון מביא למסקנה שלפיה דין הערער להידחות. כעולה מתיאור עבודתה של המערער בתצהירה, כפי שפורט

⁹ עב"ל (ארצי) 1012/00 אלי שבח - המוסד לביטוח לאומי, (2002).

¹⁰ עב"ל (ארצי) 90/06 אמנון כובש - המוסד לביטוח לאומי, (2006); עניין יהודאי.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

בפסק דינו של בית הדין האזורי, עבודתה לא הייתה כרוכה בביצוע פעולות שהן דומות במהותן הפועלות על מקום מוגדר. עבודתה של המערערת הייתה כרוכה **בתנועות מגוונות של הכתפיים** – הרמת ידיים מעל לגובה הכתפיים בביצוע חלק מהמטלות, הנעת הכתפיים לצורך דחיפת עגלה, תנועות שונות בפעולות של רחיצת חולים, סחיבת משאות, ניקוי עמדת האחות. בהקשר זה יש לציין כי המערערת גם לא פירטה בתצהירה את משך הזמן בו ביצעה כל פעולה, ואת סדר היום בעבודתה. עוד יש לציין כי חלק מהפעולות אפילו לא בוצעו פעם ביום (הרמת ארגזי מים סטריליים ותמיסות בעבודתה בחדר ניתוח) וחלק בוצעו פעם ביום בלבד (דחיפת עגלת כביסה, הרמת כביסה סטרילית מעגלה חיצונית); חלק מהפעולות המערערת ביצעה פעמיים בשבוע. אכן, עבודתה של המערערת הייתה עבודה פיסית קשה, אולם לא ניתן לבדוד ולאבחן תנועות מסוימות של הכתפיים שהתבצעו **ברצף** במידה מספקת לביסוס עילת המיקרוטראומה.

15. לאמור נוסיף כי כעולה מהחומר הרפואי שהמציא המוסד לביטוח לאומי, המערערת אכן התלוננה על כאבים בכתפיים כבר כשנה לאחר תחילת עבודתה, בחודש אוגוסט 2001.

16. לטענתה של המערערת, התוצאה שלפיה אינה זכאית לגמלה מהמוסד לביטוח לאומי בשל העובדה שעבודתה אינה עונה להגדרת "מיקרוטראומה" אינה צודקת, ובית הדין צריך לנהוג לפי עקרון העל של עשיית צדק, החשוב יותר מכל שיקול משפטי ו/או הגדרה משפטית כזו או אחרת. אין בידינו לקבל טענה זו, שמשמעותה היא ביטול תורת המיקרוטראומה, ואין לנו אלא לחזור על הפסיקה בעניין **שבח**:

"כל אדם עובד, שעבודתו על-פי טיבה אינה כרוכה במעגלי פעולות חוזרות על עצמן, יטען שיש מקום למנוי מומחה רפואי שידון בשאלת הקשר הסיבתי בין העבודה ללקוי. שינוי בהלכה שכזה חייב שיעשה בדרך של שינוי בחקיקה, ולא אחת הומלץ על ידנו להמיר את שיטת הרשימה הסגורה של מחלות המקצוע שהורחבה דרך הפיקציה המשפטית של המיקרוטראומה, בשיטת 'הגדרת הסיכון'; לפיה - על המבוטח להוכיח, כי המחלה שבה לקה פקדה אותו עקב סיכון אשר לו

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 13-09-47434

היה חשוף בשל המיוחדות שבעבודתו (ד"ר קובובי - רמ"ח ושס"ה סוגיות בתאונות עבודה, מהדורה I עמ' 72).

17. **סוף דבר**: נוכח העובדה שלא הוכחה תשתית עובדתית לעילת המיקרוטראומה, אין מנוס מלדחות את הערעור.

18. אין צו להוצאות.

ניתן היום, י"ח אדר תשע"ה (09 מרץ 2015), בהעדר הצדדים וישלח אליהם.

לאה גליקסמן,
שופטת

ורדה וירט-ליבנה,
סגנית נשיא

יגאל פליטמן,
נשיא, אב"ד

מר אמנון גדעון,
נציג ציבור (מעסיקים)

מר אלעזר וייץ,
נציג ציבור (עובדים)